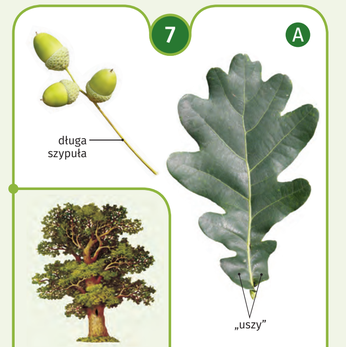

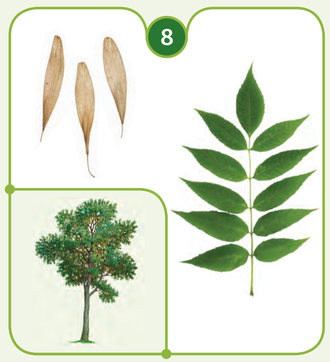

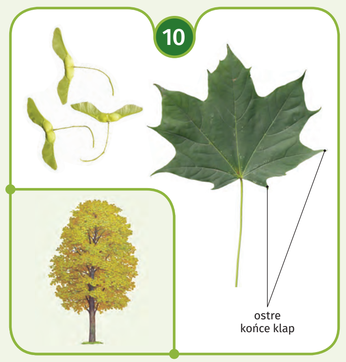

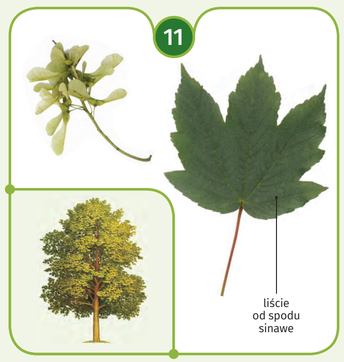

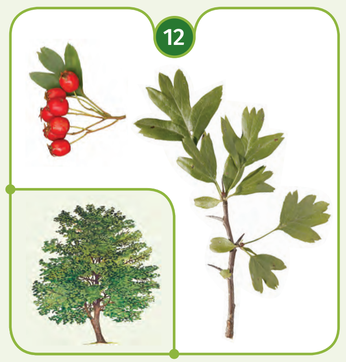

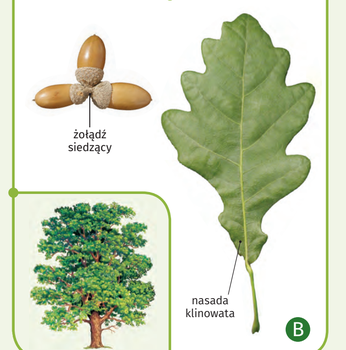

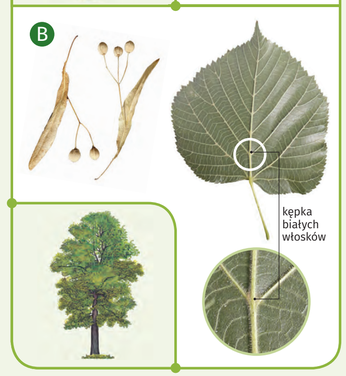

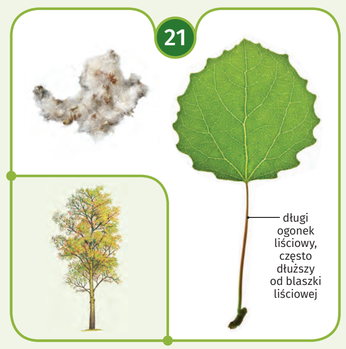

Spis gatunków

WSKAZÓWKA

Z broszury można korzystać na dwa sposoby. Jeżeli kierujemy się informacjami zawartymi w kluczu, należy zasłonić spis treści, który stanowi rodzaj ściągi. Drugi sposób rozpoznania gatunków to metoda porównania zebranych liści z fotografiami, wówczas klucz jest tylko pomocą, a nie narzędziem.

1. Modrzew europejski – *Larix decidua*
2. Sosna zwyczajna – *Pinus sylvestris*
3. Jodła pospolita – *Abies alba*
4. Świerk pospolity – *Picea abies*
5. Robinia biała – *Robinia pseudoacacia*
6. A – Jeżyna – *Rubus*
   B – Malina – *Rubus*
7. A – Dąb szypułkowy – *Quercus robur*
   B – Dąb bezszypułkowy – *Quercus petraea*
8. Jesion wyniosły – *Fraxinus excelsior*
9. Jarząb pospolity – *Sorbus aucuparia*
10. Klon pospolity – *Acer platanoides*
11. Klon jawor (jawor)
    – *Acer pseudoplatanus*
12. Głóg jednoszyjkowy
    – *Crataegus monogyna*
13. Wiąz szypułkowy – *Ulmus laevis*
14. Buk pospolity – *Fagus sylvatica*
15. Grab pospolity – *Carpinus betulus*
16. Brzoza brodawkowata – *Betula pendula*
17. Szakłak pospolity – *Rhamnus cathartica*
18. A – Lipa drobnolistna – *Tilia cordata*
    B – Lipa szerokolistna – *Tilia platyphyllos*
19. Kruszyna pospolita – *Frangula alnus*
20. Wierzba purpurowa – *Salix purpurea*
21. Topola osika – *Populus tremula*
22. Olsza czarna – *Alnus glutinosa*
23. Leszczyna pospolita – *Corylus avellana*

CZYJ TO LISC 1a.indd 1 2015-11-20 10:48:03

Klucz do rozpoznawania drzew i krzewów leśnych

czyj to liść?

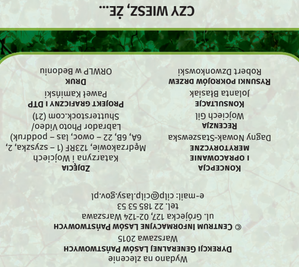

Lasy Państwowe

Wydano na zlecenie
DYREKCJI GENERALNEJ LASÓW PAŃSTWOWYCH
Warszawa 2015
© CENTRUM INFORMACYJNE LASÓW PAŃSTWOWYCH
ul. Grójecka 17Z, 02-124 Warszawa
tel. 22 183 53 53
e-mail: cilp@cilp.lasy.gov.pl

KONCEPCJA
i OPRACOWANIE
MERYTORYCZNE
Małgorzata Wołoszyn, T. Zając (1 – szyszka, 2, 6A, 6B, 22 – owoc, 13 – podkrój)
RECENZJA
Dagny Nowak-Siaszewska
Wojciech Gil
KONSULTACJE
Jolanta Błaszak
Paweł Kamiński
PROJEKT GRAFICZNY i DTP
DRUK
OKWLP w Bedoniu
Robert Dzwonkowski
RYSUNKI PORZĄDKOWE DRZEW
Katarzyna i Wojciech
Shutterstock.com (7)
Laboratorium Photo Video/
ZDJĘCIA

CZY WIESZ, ŻE...

Dendrologia to dział botaniki, który zajmuje się drzewami i krzewami, a arboretum to ogród dendrologiczny, gdzie leśnicy wraz z innymi przyrodnikami kolekcjonują je i badają.

W Lasach Państwowych utworzono trzynaście arboretów leśnych i ogrodów botanicznych – doskonałych miejsc do samodzielnego poznawania gatunków drzew i krzewów. Można o nich poczytać w książce „Warto zobaczyć w Lasach Państwowych. Ogrody botaniczne i arboreta leśne”.

W polskich lasach rośnie 38 gatunków roślin drzewiastych (37 liściastych i 7 iglastych).

Królową polskich lasów jest sosna, zajmuje ponad połowę powierzchni lasów w Polsce.

Drzewa są źródłem tlenu i środowiskiem życia wielu organizmów.

Lasy zajmują blisko 1/3 terytorium Polski.

Leśnicy pracują dla lasu – gospodarują w nim, chronią leśną przyrodę, uczą, jak żyć w zgodzie z naturą.

Leśnicy zapraszają do lasu – tu można wypoczęć, uprawiać sport, przeżyć przygodę...

Odkrywaj las razem z Lasami Państwowymi:

www.lasy.gov.pl
www.ery.pl
www.czaswlas.pl

1 Czy igły to liście?

Tak! Igły to przekształcone liście. Dzięki małej powierzchni tracą niewiele wody i drzewa lepiej znoszą suszę. Te, które mają grubą, pokrytą woskiem skórę, pozostają na drzewach przez kilka lat.

2 Czym różni się liść pojedynczy od złożonego?

Liść pojedynczy składa się z jednej blaszki liściowej.

Liść złożony składa się z kilku blaszek liściowych, tak zwanych listków.

3 Brzegi blaszki liściowej

4 Czym różni się cierń od kolca?

Ciernie są mocno połączone z tą częścią rośliny, na której występują, np. na łodydze, przez co trudno je oderwać.

Kolce natomiast można odłamać z łatwością.

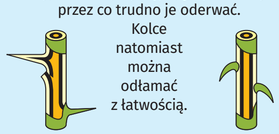

5 Ułożenie liści na łodydze

Liście mogą być rozmieszczone na łodydze w sposób:

- **naprzeciwległy**, gdy wyrastają naprzeciw siebie na tej samej wysokości;
- **skrętoległy**, gdy wyrastają naprzeciw siebie na różnej wysokości.

START

Rozpoczynamy rozpoznawanie drzew i krzewów w lesie.

Czy liście mają formę igieł? patrz ramka 1
- tak → **Czy igły zebrane są w pęczki?**
  - nie → **Na spodzie igieł występują wąskie białe paski, które przypominają ślady nart.**
    - nie → **ŚWIERK 4**
    - tak → **JODŁA 3**
  - tak → **Igły są delikatne, niekłujące, zebrane w gęste pęczki po 20–40 szt.**
    - nie → **SOSNA 2**
    - tak → **MODRZEW 1**
- nie → **Czy liście są pojedyncze?** patrz ramka 2
  - nie → **Listki tworzące liść złożony są całobrzegie (gładkie).** patrz ramka 3
    - nie → **Czy na łodydze są kolce?** patrz ramka 4
      - nie → **Czy liście rosną na łodydze naprzeciwległe?** patrz ramka 5
        - nie → **JARZĄB 9**
        - tak → **JESION 8**

        UWAGA! Zwróć uwagę na ułożenie liści, a nie listków!
      - tak → **JEŻYNA 6A MALINA 6B**
    - tak → **ROBINIA 5**
  - tak → **Czy liście są klapowane?**

    - tak → **Czy klapy liścia przypominają gwiazdę?**

      - tak → **Czy wcięcia pomiędzy klapami są ostre?**

        - nie → **KLON POSPOLITY 10**
        - tak → **JAWOR 11**
      - nie → **Czy na łodydze są ciernie?** patrz ramka 4
        - nie → **DĄB** 7A, 7B

          Dąb szypułkowy – liść siedzący, z „uszkami”, żołądź na długiej szypule.
          Dąb bezszypułkowy – liść na ogonku, klinowata nasada blaszki liściowej, żołądź siedzący
        - tak → **GŁÓG 12**
    - nie → **Liść jest dwukrotnie dłuższy niż jego szerokość.**

      - tak → **Czy to jest krzew?**
        - nie → **Czy nasada liścia jest asymetryczna?**

          - nie → **Czy liście są całobrzegie (gładkie)?** patrz ramka 3
            - nie → **GRAB 15**

              Nerwy boczne w blaszce liściowej mocno zaznaczone, liść w dotyku przypomina „harmonijkę”
            - tak → **BUK 14**
          - tak → **WIĄZ 13**
        - tak → **Czy liście są wąskie i lancetowate?**
          - nie → **Czy są ciernie na gałązkach?** patrz ramka 4
            - nie → **KRUSZYNA 19**
            - tak → **SZAKŁAK 17**
          - tak → **WIERZBA 20**

            Wierzba purpurowa, zwana popularnie wikliną, rośnie blisko rzek i nad stawami, na wilgotnym podłożu.
      - nie → **Liść ma kształt serca.**
        - tak → **LIPA** 18A, 18B

          Lipa drobnolistna – liście od spodu nagie, w kątach nerwów pęczki rudych włosków.
          Lipa szerokolistna – liście od spodu owłosione, w kątach nerwów kępki białych włosków.
        - nie → **Liść ma kształt trójkąta.**
          - tak → **BRZOZA 16**
          - nie → **Liść ma brzeg karbowany, czyli pofalowany.** patrz ramka 3
            - tak → **TOPOLA OSIKA 21**

              Liść od spodu sinawy, ogonek liściowy spłaszczony i dłuższy od blaszki liściowej – dlatego liść szeleści na wietrze.
            - nie → **Czy na szczycie blaszki liściowej znajduje się wycięcie?**

              - tak → **OLSZA 22**
              - nie → **LESZCZYNA 23**